

Nr 258.

Ankom till riksdagens kansli den 16 november 1943 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 till vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.

(3:e avd.)

I propositionen nr 358 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 oktober 1943, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för socialdepartementet förordade grunder för ersättningar åt arbetare m. fl. vid Salsåkers sågverk, dels ock till Vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 63,700 kronor.

Sedan fyra inom Nordingrå socken, Västernorrlands län, belägna sågverk, däribland Salsåkers ångsåg med omkring 180 arbetare, år 1932 nödgats nedlägga driften, beviljade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 november 1933 ett statslån å 350,000 kronor i syfte att möjliggöra återupptagandet av driften vid Salsåkers sågverk. Åren 1936 och 1940 ha ytterligare statslån beviljats å sammanlagt 230,000 kronor, varjämte dåvarande ägaren, aktiebolaget Salsåkers industrier, vars aktiemajoritet (46 aktier av 50) innehades av landssekreteraren i länet såsom representant för det allmännas intressen, år 1939 erhöll ett subventionsbelopp av 85,000 kronor. Härigenom har driften, om än i inskränkt omfattning, kunnat upprätthållas.

Fristen för lånens återbetalning har vid olika tillfällen förlängts och utlöper den 31 december 1943. Den 1 september 1943 återstod ett oguldet kapitalbelopp av 489,030 kronor jämte ränta. Från bolagets sida har framhållits, att en återbetalning av lånen icke kan ske utan driftnedläggelse. Arbetarstammen består av ett 80-tal arbetare.

I skrivelse den 1 juli 1943 hemställde *vissa kommunala myndigheter i Nordingrå kommun samt ortens fackförening m. fl. sammanslutningar* om ytterligare förlängning av tiden för återbetalandet av bolagets statslån.

I skrivelsen framhölls, bland annat, att vid ett nedläggande av driften, trots den rådande goda arbetstillgången, ett trettiotal anställda på grund av ålder eller fastighetsinnehav skulle möta stora svårigheter att erhålla arbete i öppna marknaden. Därest driften stoppades redan nu, måste man

således räkna med att dessa på ett eller annat sätt måste få sin framtida försörjning ordnad av stat eller kommun. För ett år sedan funnes skäl antaga, att denna vid orten bundna arbetskraft skulle genom övergång till småindustriell och hemindustriell verksamhet kunna beredas försörjning vid driftens nedläggande. Det hade emellertid sedan dess visat sig, att det nu vore så gott som omöjligt att skapa någon småindustri.

Under åberopande härav hemställdes i skrivelsen, att aktiebolaget Salsåkers industri måtte beviljas ytterligare uppskov med återbetalningen av bolagets statslån, intill dess åtgärder kunnat vidtagas för beredande av försörjningsmöjligheter åt den ej flyttbara arbetskraften vid bolaget i åtminstone samma omfattning som den dåvarande eller, om försäljning av företaget måste ske, att företräde måtte givas sådan köpare, som ämnade upprätthålla driften på platsen, eller slutligen, därest driften måste nedläggas, att försörjningsmöjligheter måtte beredas den arbetskraft, som därvid bleve ledig och ej kunde omplaceras.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anförde i yttrande över sistnämnda ansökning, att för driftens fortsättande av nuvarande ägaren till sågverket vore ofrånkomligt, ej blott fortsatt anstånd med statslånen återbetalande utan även, med hänsyn till rådande höga timmerpriser, att ett ytterligare rörelsekapital av minst 200,000 kronor ställdes till förfogande. Länsstyrelsen underströk angelägenheten av åtgärder från statens sida för att i görligast största utsträckning hålla arbetarna skadeslösa till följd av sågverksdriftens nedläggande.

Genom beslut den 27 augusti 1943 fann Kungl. Maj:t framställningen i vad den avsåge ytterligare uppskov med lånets återbetalning ej föranleda någon åtgärd, men förklarade sig vilja beträffande ärendet i övrigt framdeles meddela beslut.

Bolagets styrelse har därefter efter samråd med ombudsmannen i statskontoret inlett förhandlingar med spekulanter på bolagets egendom. Dessa ha nu lett till att försäljningsavtal slutits med Igelsta trävaruaktiebolag, Östertälje. Sistnämnda bolag har emellertid ej för avsikt att fortsätta driften vid sågverket. Genom försäljningen har aktiebolaget Salsåkers industrier blivit i stånd att till fullo återgälda statslånen, å vilka den 1 september 1943 återstod oguldet ett kapitalbelopp av tillhoppa 489,030 kronor, ävensom att erlägga å lånen upplupen ränta. Försäljningssumman beräknas härutöver komma att förslå till återbetalning av större delen av, eventuellt hela, den bolaget beviljade statssubventionen å 85,000 kronor. Köparen har förklarat sig villig att bereda sysselsättning åt ett trettiotal av bolagets arbetare vid ett köparen tillhörigt sågverk i Östertälje, att bekosta flyttningkostnaderna för dessa arbetare ävensom att lämna verksamt bidrag till uppförande av egna hem vid den nya arbetsplatsen. Tre äldre förmän, vilka kvarstannade i Salsåker, skulle där beredas förmånen av fri bostad under sin och eventuellt efterlevande hustrus livstid. Motsvarande förmån skulle tillkomma 9 arbetare i åldern 56 år och därutöver under minst tre år samt alla övriga arbetare under minst ett år.

Sedan länsstyrelsen tillsatt en särskild kommitté med uppdrag att följa utvecklingen av förhållandena vid Salsåker och vidtaga de åtgärder, som kommittén kunde finna påkallade beträffande de vid sågverket anställda, har kommittén till länsstyrelsen inkommit med förslag till ersättningar åt de anställda arbetarna i anledning av den planerade driftnedläggelsen. *Länsstyrelsen* har anslutit sig till kommitténs förslag.

Vid godtagande av kommitténs och länsstyrelsens förslag skulle ersättningar utgå med de belopp, som framgå av följande sammanställning, vilken jämväl utvisar den maximalt totala kostnaden, därest ersättningarna som länsstyrelsen föreslagit skulle utgå från och med år 1943.

Grupp	Antal anställningsår	Ålder	Antal arbetare	Engångsersättning kr.	Årligt understödsbelopp intill 67 år		Total kostnad högst
					Man	Hustru	
I. Med försörjningsplikt	minst 20	50 år el. mer	19	1,000	400	400	196,200
II. Utan försörjningsplikt	»	»	7	700	400	—	35,300
III. Med försörjningsplikt	»	under 50 år	24	1,000	—	—	24,000
IV. Utan försörjningsplikt	»	»	5	700	—	—	3,500
V. Med försörjningsplikt	10—19	»	9	500	—	—	4,500
VI. Utan försörjningsplikt	»	»	6	350	—	—	2,100
VII. Utan försörjningsplikt	5—9	»	3	150	—	—	450
Summa kronor							266,050

Av den totala kostnaden, 266,050 kronor, utgöras 58,450 kronor av engångsersättningar medan de årliga understödens sammanlagda belopp skulle uppgå till 207,600 kronor, därest samtliga personer, som föreslagits skola erhålla understöd, uppnå 67 års ålder.

Utöver förenämnda ersättningar föreslås, att på grund av särskilt ömmande omständigheter engångsersättningar böra utgå till ytterligare 5 personer. Av dessa äro två änkor efter arbetare vid sågverket, vilka avlidit 1941 respektive 1942. En av dessa, vars man varit anställd i 35 år, är medellös och föreslås erhålla en engångsersättning med 700 kronor. Den andra, vars man sedan år 1926 arbetat vid sågverket, lever i små omständigheter och har ett minderårigt barn att försörja. Hon skulle tillerkännas engångsersättning med 500 kronor. De tre andra äro arbetare, av vilka en varit anställd sedan år 1893, en sedan år 1898 och en sedan år 1907. De hava alla försörjningsplikt mot hustru. Emellertid åtnjuta de pension från sågverkets förutvarande ägare, Kramfors aktiebolag, med 720 kronor per år. Envar av dessa arbetare föreslås tilldelade en engångsersättning av 1,000 kronor. Nyssnämnda engångsersättningar utgöra tillhopa 4,200 kronor.

Länsstyrelsen framhåller slutligen, att i den av länsstyrelsen upprättade

förteckningen över anställda, som ansetts böra komma i åtnjutande av ersättning, icke upptagits sågställaren Axel Hedin, född 1879, anställd 1891, hustrun född 1880. Hedin hade sökt pension från Kramfors aktiebolag. Besked hade hittills icke erhållits, huruvida framställningen komme att bifallas eller icke. Därest Hedin icke skulle erhålla pension från Kramfors, borde han i förevarande ordning beredas ersättning i enlighet med undergrupp I upptagna. Skulle han emellertid erhålla pension från Kramfors, borde ersättningen till Hedin endast utgå med engångsbeloppet 1,000 kronor i likhet med förenämnda tre arbetare med pension från Kramfors aktiebolag.

Departementschefen har anfört följande.

När Kungl. Maj:t år 1933 beviljade lån av statsmedel för att göra det möjligt att återupptaga driften vid Salsäkers sågverk, skedde detta med hänsyn till behovet av att i någon mån söka undvika att ytterligare öka den rådande svårartade arbetslösheten inom Västernorrlands sågverksindustri. Emellertid visade det sig, att den omständigheten att sågverket ej disponerade över egna skogstillgångar i hög grad invercade menligt på driftresultatet och att utsikterna för att sågverket någonsin skulle bliva bärkraftigt voro mycket små. Angelägenheten av att bereda arbetarna rådrum för att söka sig utkomst inom andra näringsgrenar jämte utsikterna att kunna sälja sågverket vid en tidpunkt, då detta kunde ske utan nämnvärd förlust för statsverket har föranlett Kungl. Maj:t att giva fortsatt stöd för driftens upprätthållande, om än i begränsad omfattning. Antalet arbetare, som normalt utgjorde cirka 200, har successivt minskat och uppgår för närvarande till endast cirka 80 personer. Emellertid torde det i längden vara oekonomiskt att upprätthålla driften vid sågverket även i denna begränsade omfattning. Ett nedläggande av driften måste därför förr eller senare ske. Ur flera synpunkter, framför allt med hänsyn till möjligheterna att bereda den kvarvarande yngre arbetskraften annan sysselsättning, synes tidpunkten härför nu vara relativt gynnsam. Som framgår av den lämnade redogörelsen har överenskommelse nu träffats angående försäljning av sågverket till ett annat bolag. Genom försäljningen har staten erhållit tackning för hela det utgivna låneunderstödet varjämte jämväl större delen av, eventuellt hela, den lämnade subventionen torde kunna återgäldas.

Köparebolaget har emellertid ej för avsikt att fortsätta driften vid sågverket, utan har redan vidtagit åtgärder för dess nedläggande. Härigenom komma de kvarvarande arbetarna vid sågverket att försättas i en bekymmersam situation. Framför allt gäller detta de arbetare, som på grund av ålder eller andra skäl ej kunna vinna sin utkomst på annat håll. För att undersöka frågan på vad sätt och i vilken ordning bistånd skulle kunna lämnas de genom sågverksrörelsens nedläggande berörda arbetarna har länsstyrelsen i Västernorrlands län tillsatt en särskild kommitté med representanter för statsverket, företaget och arbetarna. Kommittén har till länsstyrelsen överlämnat förslag till hjälpåtgärder samt hemställt, att länsstyrelsen måtte utverka, att statsmedel anvisas för ändamålet. Länsstyrelsen, som ej funnit anledning till erinran mot de av kommittén föreslagna grunderna för hjälpåtgärder, har förordat kommitténs förslag. Vid utarbetande av sitt förslag har kommittén tagit som förebild de grunder för ersättningar till arbetarna, som tillämpades vid nedläggandet av det Holmens bruks- och fabriksaktiebolag tillhöriga Kōja sågverk. Kommitténs förslag innebär, att personer, som uppnått 50 års ålder och varit anställda vid sågverket i minst 20 år, skulle tillerkännas dels en årlig ersättning intill uppnådda 67 år av 400 kronor för sig själv och 400 kronor för hustrun, dels viss engångsersätt-

ning, vilken för arbetare med försörjningsplikt skulle utgöra 1,000 kronor samt för arbetare utan försörjningsplikt 700 kronor. Till arbetare under 50 år och med en anställningstid av minst 5 år skulle utgå endast engångsersättningar med belopp varierande mellan högst 1,000 och lägst 150 kronor beroende på anställningstidens längd samt huruvida försörjningsplikt föreläge eller ej. Härutöver skulle utgå vissa ersättningar till fyra f. d. arbetare samt till två hustrur efter avlidna arbetare.

Under senare år har den uppfattningen alltmer gjort sig gällande att, i de fall då ett företag definitivt nedlägger driften, företagets ägare i mån av förmåga bör bidra till att lindra verkningarna för de anställda av driftsnedläggelsen. I många fall ha även företagen på ett verksamt sätt bidragit härtill. Billigheten talar för att åtgärder vidtagas jämväl till lindrande av följderna av nedläggelsen av Salsåkers sågverk. Sågverket äges sedan år 1938 av det för sågverkets drift bildade aktiebolaget Salsåkers industrier. Sagda bolag kan emellertid ej sägas ha drivit sågverket i eget intresse utan fastmer för att tillgodose det allmänna intresset av att driften vid sågverket komme att fortfara, till dess läget på arbetsmarknaden ansågs gynnsamt för en avveckling av driften. Genom den nu träffade överlåtelsen blir bolaget visserligen i stånd att återbetala sin skuld hos statsverket, men dess tillgångar förslå ej till att härjämte ens till någon del lämna bidrag till lindring av driftsnedläggelsens verkningar bland företagets arbetare. Med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter finner jag det närmast vara en det allmännas angelägenhet att sörja för att de svårigheter, som drabbat de anställda, i någon mån lättas. Jag förordar därför, att statsverket i förevarande fall påtager sig det ansvar för de anställda, som eljest skulle ha ankommit på sågverkets ägare.

Som nämnts skulle enligt av länsstyrelsen föreslagna grunder för ersättningar sådana utgå med dels vissa årliga belopp till arbetare över 50 år, dels ock vissa engångsbelopp. Beträffande engångsbeloppen anser jag mig vara i tillfälle att redan nu kunna taga ställning. Det ligger i sakens natur, att den förestående driftsnedläggelsen kommer att omedelbart innebära betydande ekonomiska svårigheter för framförallt de äldre arbetarna, oavsett om dessa kunna skaffa sig ny arbetsanställning efter längre eller kortare tid. Utbetalandet av engångsbeloppen i samband med driftsnedläggelsen skulle i denna situation vara ett värdefullt stöd. Av länsstyrelsen föreslagna grunder ifråga om engångsersättningar till arbetarna anser jag mig kunna godtaga. Sammanlagda beloppet av nämnda engångsersättningar skulle utgöra 58,450 kronor.

Jag anser mig likaledes böra förorda länsstyrelsens förslag i fråga om vissa engångsersättningar, som av särskilda anledningar skulle utgå till ytterligare 6 personer, varav 4 f. d. anställda samt två änkor efter arbetare vid sågverket. Engångsersättningarna åt sistberörda personer skulle komma att uppgå till 5,200 kronor. För engångsersättningar bör därför räknas med ett belopp av inalles (58,450 + 5,200) 63,650 kronor eller avrundat 63,700 kronor.

Vad de årligen utgående beloppen beträffar, delar jag länsstyrelsens uppfattning, att de äldre arbetarna böra beredas en rimlig ersättning. Emellertid torde frågan om såväl ersättningarnas storlek som deras form behöva bli föremål för ytterligare utredningar och överväganden, varför jag har för avsikt att, sedan en dylik utredning verkställts, framlägga förslag härutinnan. Skulle därvid de årliga ersättningarna komma att begränsas på sätt länsstyrelsen föreslagit att utgå allenast till arbetare över 50 år, torde det böra övervägas, huruvida icke engångsersättningarna till arbetare, vilka närma sig 50-årsåldern, böra bli föremål för en justering uppåt.

De av mig nu förordade ersättningarna synas lämpligen kunna utbetalas genom länsstyrelsens försorg. Då det synes angeläget, att ersättningarna snarast möjligt tilldelas vederbörande, torde medel för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 och därvid upp- tagas under ett särskilt anslag under rubriken Vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.

Utskottet.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet ha företag, som definitivt ned- lägga driften, i många fall verksamt bidragit till att lindra verkningarna för de anställda av driftnedläggelsen. I likhet med departementschefen finner utskottet billigheten kräva, att åtgärder i samma syfte vidtagas jämväl i anledning av nedläggandet av Salsåkers sågverk.

Verkets ägare, aktiebolaget Salsåkers industrier, har från sin tillblivelse bedrivit rörelsen för att tillgodose det allmännas intresse av att såväl verk- samheten upprätthölles som att de subventioner återvunnes, vilka av arbets- marknadspolitiska skäl lämnats företaget. Då sågverket nu vid en lämplig tidpunkt försäljes blir bolaget visserligen i stånd att återbetala sin skuld till staten, men dess tillgångar förslå ej att ens till någon del lämna bidrag till lindring av driftsnedläggelsens verkningar bland företagets arbetare. Under sådana omständigheter biträder utskottet av departementschefen för- ordat förslag, att statsverket i förevarande fall påtager sig det ansvar för de anställda, som eljest skulle ha ankommit på sågverkets ägare.

Ersättningar ha ifrågasatts dels i form av engångsbelopp varierande mel- lan högst 1,000 kronor och lägst 150 kronor till arbetare med en anställnings- tid av minst fem år, dels ock därutöver i form av årliga belopp för äldre arbetare med längre anställningstid. Därjämte ha engångsersättningar före- slagits utgå till fyra före detta anställda samt till två änkor efter arbetare vid sågverket.

Departementschefen har i nu ifrågavarande sammanhang framlagt förslag endast beträffande engångsbeloppen. Vad de årligen utgående beloppen angår har frågan om såväl ersättningarnas storlek som form ansetts kräva ytterligare utredningar och överväganden, varför förslag härom är att för- vänta först vid en senare tidpunkt. Skulle de årliga beloppen därvid — på sätt länsstyrelsen i Västernorrlands län föreslagit — begränsas att utgå allenast till arbetare över 50 år, bör det enligt departementschefens mening övervägas, huruvida icke engångsersättningarna till arbetare, vilka närma sig 50-års åldern, böra bliva föremål för en justering uppåt.

Utskottet har för sin del icke funnit anledning till erinran mot att en- gångsersättningar nu beviljas enligt av departementschefen förordade grunder. Frågan om och i vad mån ersättning därutöver bör utgå i form av årliga belopp påkallar icke för närvarande ställningstagande från riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) godkänna av utskottet förordade grunder för ersättningar åt arbetare m. fl. vid Salsåkers sågverk,

b) till *Vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 63,700 kronor.

Stockholm den 16 november 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Gränebo, Lindström, Sven Larsson, Andrén, Heiding, Karl Andersson, Björkman, Gillström, Johan Eric Ericson* och *Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Ward, Isacson, Holmdahl, Andersson* i Malmö, *Andersson* i Södergård, *Bergström, Mårtensson, Wallentheim, Lundberg* i Hälsingborg och *Olsson* i Kullenbergstorp.
